

A Kassák Múzeumban már megszokott a magas színvonalú vizuális kivitelezés, A Tett-kiállításnál különösen hangsúlyos a megjelenítés. Mennyire közvetíti az avantgárd szellemiségét a látványvilág?

Rudas Klári: Képzőművész vagyok, a dizájnról tulajdonképpen kívülről nézek, ezért tudtam alapvető kérdéseket feltenni: mi a szerepe a falgrafikának? Az volt a cél, hogy ne illusztrációként jelenjen meg a vizualitás. A grafikák önálló vizuális struktúráként is értelmezhetők. A kortárs megközelítés nekem különösen fontos, az ebből eredő hűvös vizuális megfogalmazás tudatos. Szembemegy a nagyon „beleérző” kiállításokkal, melyek számomra sokszor hamisnak hatnak. Az első világháború idejéről mi kortárs kritikai szempontok szerint és kortárs eszközökkel tudunk beszélni. Remélem, hogy ez a közönséget is jobban megszólítja.

DG: A kiállítás a Kassák Múzeum tágabb koncepciójába illeszkedik, így a dizájn, az arculat is kortárs megközelítést tükröz. Lepsényi Imre tervezte a múzeum logóját és honlapját. Ő Klárihoz hasonlóan avantgárd örökséget is mozgósít, de nem újrashasznosítja a kassáki formavilágot.

Izgalmas egyetlen folyóiratra felfűzni a kiállítást. Milyen irodalomtörténeti és művészettörténeti szempontok érvényesültek a tervezés során? Mennyi háttérkutatásra volt szükség?

SZMP: A Tett folyóirattal egy éve kezdtünk intenzíven foglalkozni, a kutatás során több elméleti és módszertani szempontot is igyekeztünk érvényesíteni. A művészettörténet felé vitte a kutatást a nemzetközi avantgárd jelenléte a lapban, ami Kassák nagyon tudatos szerkesztői koncepciójára épült. 1916 augusztusában Kassák kihívóan *Internacionális* számot jelentetett meg: többek között ez vezetett a lap betiltásához. Kassák kizárólag olyan országokból származó művészekről közölt műveket és reprodukciókat, akik hadban álltak az Osztrák-Magyar Monarchiával. A Tett internacionális horizontja című szekcióban megkerestük a nemzetközi művek forrásait és eredeti kontextusukban jelenítjük meg azokat. A nemzetközi összefüggések egymás mellé helyezésével arra a kérdésre kerestük a választ, mi és miért került Kassák folyóiratába. A Tett nemzetközi horizontjának két pólusa a futurizmus és az expresszionizmus, amely egyúttal a hálózat ambivalenciáira is felhívja a figyelmet. Elég csak arra gondolni, hogy a futurista művészek abszolút háborúpártiak voltak, mégis jelen vannak A Tettben. A háborúpárti szöveg a kassáki válogatásban azért válik háborúellenes állásfoglalássá, mert a program szerint az antant országok szerzőitől közöltek műveket.

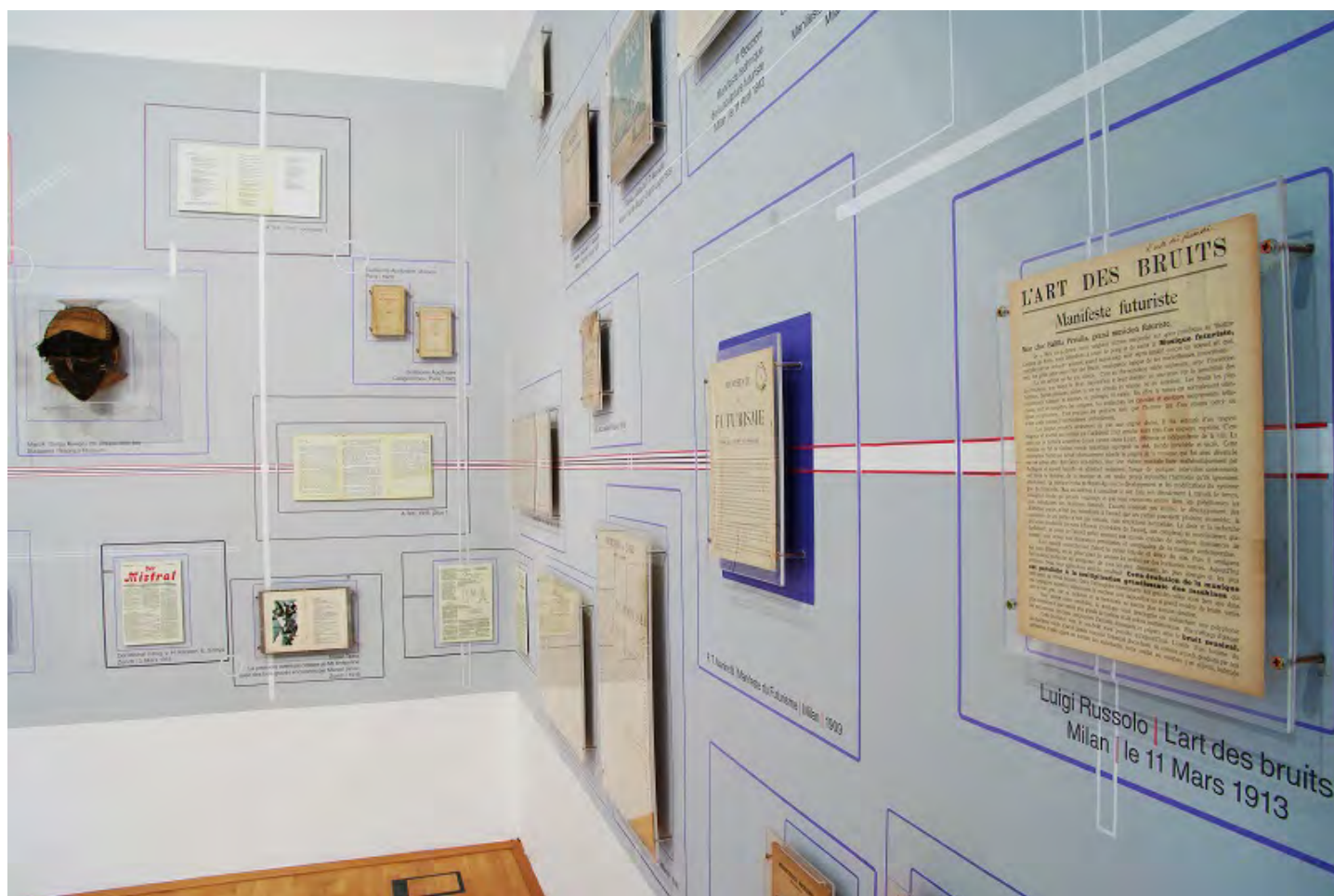
DG: A forrásfeltáró munka az avantgárd és Kassák sajtójelenlétének, valamint sajtóvisszhangjának vizsgálatát is jelentette. Ez nagy anyagmozgatást jelentett. A napilapok feldolgozása ma is tart, ami a kiállításon ebből megjelenik, az még csak a jéghegy csúcsa. A kutatás során új dokumentumok, írások kerültek elő, illetve részben már ismert szövegeket fedeztünk fel újra.

A visegrádi országokkal közös együttműködésre épít a nemzetközi [Online Avant-Garde Database \(OAD\)](#). Mi a célja a Kassák Múzeumnak a projekt elindításával? Hol tart most a folyamat és hogyan kapcsolódik A Tett-kiállításhoz?

SZMP: Az OAD projektet Szőke Katalin indította el. Sasvári Edit 2011-ben szervezett a Kassák Múzeumban workshopot a régió Kassák-kutatóinak részvételével, ekkor vetődött fel egy olyan internetes platform létrehozásának igénye, amelyen egymás kutatási eredményeiről értesülhetünk. Az OAD a felhasználók aktivitására épülő közösségi oldalként nyújt folyamatosan frissülő tartalmat, elsősorban a kelet-közép-európai avantgárd művészettel kapcsolatos kutatások, kiállítások és kiadványok köréből válogatva. A weboldal programjához szorosan kapcsolódik a Kassák Múzeumban szeptember közepén megrendezésre kerülő nemzetközi konferencia is, ami a visegrádi országok kutatóinak előadásain keresztül a régió avantgárd folyóiratait, illetve a folyóirat kutatás aktuális kérdéseit mutatja be.

DG: Összekötném az OAD és a visegrádi konferencia hátterét a Kassák Múzeum egyik fontos törekvésével, vagyis a régiós művészeti kutatással. Az a részben praktikus megfontolás irányít bennünket, hogy célszerűbb a régióban közvetlenül kommunikálnunk egymással, és nem csak a Nyugat-Európából vagy az Egyesült Államokból visszaszivárgó Kelet-Európa-kutatások eredményeire hagyatkoznunk. Jellemző például, hogy amikor elkezdtük szervezni a visegrádi országokkal közös konferenciát, amely során a régióból kerestünk fiatal avantgárd kutatókat, akkor olyanokat tudtunk mozgósítani, akiket Merse vagy én a nyugat-európai ösztöndíjas

útjaink során ismertünk meg az ottani egyetemeken. Alig volt kapcsolatunk olyan kutatókkal, akik pár száz kilométerre tőlünk Prágában vagy Pozsonyban dolgoznak. Ez persze a mi hibánk is, amit orvosolni szeretnénk.

Mennyire hangsúlyos a nemzetközi jelenlét a múzeum életében?

SZMP: A kelet-közép-európai avantgárd iránt egyre intenzívebben érdeklődik a nemzetközi kutatás, azonban nagyon kevés az angolul vagy németül hozzáférhető, kurrens eredményeket bemutató kiadvány. A Kassák Múzeum vezetője, Sasvári Edit kiváló nemzetközi kapcsolatokat épített ki az elmúlt években, idén tavasszal volt New Yorkban, ahol a Museum of Modern Art szimpóziumán adott elő. Nyugaton elsősorban már működő kutatócsoportok bevonásával terveznek nemzetközi hálózatokat létrehozni, így mi most jó pozícióból indulunk a régió belül.

Mivel magyarázható az újabb érdeklődési hullám Kassák és a magyar vagy kelet-európai avantgárd iránt?

SZMP: A kelet-európai avantgárdnak az 1960-as évek elején volt az első nyugati konjunktúrája. Ekkor elsősorban a képzőművészet iránt érdeklődtek, Kassák festészetét is ekkor fedezték fel. A figyelem jelenleg sokkal inkább a régiós avantgárd jellegzetes és fontos médiumára, a folyóiratra terelődött. Meghonosodott az új nézőpont is, ami nem az egyes művekre, hanem a dokumentumok összességének tartalmára koncentrál. Az új érdeklődés társtudományok felől érkezett, mint a *periodical studies*, aminek csupán bő tízéves a múltja.

RK: A kortárs képzőművészet egyik aktuális problémaköre az utópia fogalmának újraértelmezése. Újraértelmezni viszont csak úgy lehet, ha tudjuk, mit akarunk értelmezni. A fogalom vizsgálatnak részét képezi, hogy feltárjuk a viszonyt a modernitás hagyományával.

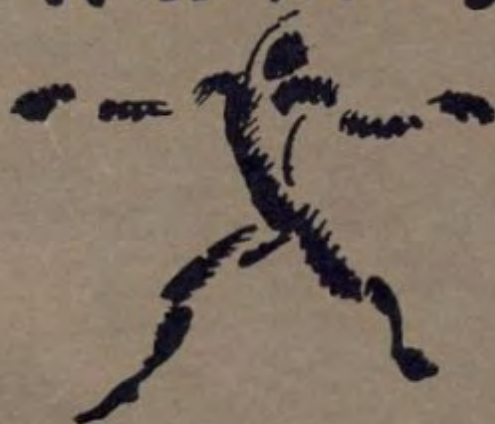
DG: A folyóiratok hibrid képződmények, a periodical studies pedig éppen ebből a hibrid-jellegből eredő feszültségekkel foglalkozik. A politikum és esztétikum találkozása, társadalmi és művészeti reakciók összegyűjtése egyetlen médiumba: ez a modernista folyóirat jellegzetessége. Az, hogy a huszadik század elején a populáris kultúra és a magas kultúra közötti határ elmosódik, a korabeli periodikák egy részében is megfigyelhető, sőt ezt a jelenséget részben maguk a lapok okozzák. Ezeknek az újságoknak a hálózatszerű működése is kulcsfontosságú, így találkozik bennük a lokális a globálissal. Kassák lapjaiban (kevésbé A Tettben, inkább a későbbi folyóiratokon) nagyon jól megfigyelhető, hogy a négy-öt nyelvű számok hogyan foglalkoztak egyszerre regionális és magyar problémákkal, és hogyan reagáltak közben a nemzetközi tendenciákra is.

Milyen szerepe van Kassáknak a kortárs kultúrában?

RK: Nehéz rekonstruálni, hogy annak idején milyen közegben valósította meg Kassák a maga társadalmi és kulturális programját, és talán inkább az életmű elemei vagy éppen egyes társadalmi kérdésekre adott művészi válaszában rejlő önellentmondás tűnik aktuálisnak. A kortárs művészet általában problémaközpontú. A múltban felmerült kérdéseket elsősorban az aktuális problémák felől vizsgálja, így az újraértelmezett elemek olykor eredeti összefüggéseikből kiszakítva jelennek meg. Kassák szellemisége aktuális problémák, jelenségek kapcsán marad fenn a kortárs művészet rostáján. Egyik ilyen aktuális problémakör az utópia és ettől nem teljesen függetlenül az absztrakció fogalmának újraértelmezése. Fontos-e ma a művészet számára az utópia, ha igen, hogyan? Vagy beszélhetünk-e ma a modernitás hagyományától függetlenül absztrakcióról? És ha igen, hogyan? Értelmezhető-e az absztrakció csupán módszerként?

A TETT

**KÉTHETENKÉNT
MEGJELENŐ LAP,
SZERKESZTI:
KASSÁK LAJOS.**

1

Budapest, 1915. november 1.

Hogyan fordul a mai múzeumlátogatóhoz a kiállítás?

DG: Többfelé nyitunk: a gyerekfoglalkozásoktól kezdve középiskolás és egyetemi szintű oktatási programok és beszélgetések szólnak a kiállításról. Emellett a kiállításban szeretnénk volna megjeleníteni, sőt valamiképpen újraélhetővé tenni a saját dilemmáinkat, rácsodálkozásainkat is. A Tett-tel foglalkozva szembesültünk a ténnyel, hogy a lapban számos nehezen értelmezhető, vagy ma már holt anyagként érzékelt szöveg van. Kezdetben akadályt jelentett, hogy A Tett jellegtelen füzet, nem lehet műtárgyként kiállítani, nem olyan, mint a későbbi bécsi Ma-kiadványok, amelyek gyönyörű tipográfiával, képversszerű borítókkal jelentek meg. Ez a nehézség arra inspirált minket, hogy igyekezzünk megérteni, mi volt mégis a saját korában izgalmas, sőt normasértő A Tettben. A legismertebb tény a lappal kapcsolatban az, hogy azt az úgynevezett internacionális száma miatt betiltották. Az a helyzet, hogy mai szemmel ez a szám nem provokatív, nem lehet érteni, mi ütötte ki a biztosítékot, nemcsak a cenzúránál, hanem a sajtó jelentős részénél is. Számos éles hangú cikk és nyílt levél jelent meg A Tett-tel kapcsolatban. Mi ezeket a korabeli értelmezéseket vizsgáltuk, és igyekeztünk megérteni a szempontjaikat.

RK: Tényleg nagyon nehéz ilyen lapszámokat kiállítani. Egyébként szerintem szép a borítója... Általában kiállítjuk a tárgyat, mellette a szöveggel, ami magyarázza a tárgyat. Itt a szöveg gondolati struktúrája jelenik meg egy képben, erre kerülnek a tárgyak. Ez vonzóbb, és egyszerűbben értelmezhető, segít a befogadásban. A napilapok közegét bemutató fal előtt tableten bele lehet lapozni a számokba. A kisteremben több esetben kivettünk oldalakat a lapokból, amelyek külön szemlélhetők. Sokféleképpen lehet végigjárni a kiállítást. Megnézhető két perc alatt, és lehet nézegetni két órán át.

DG: Célunk, hogy a kiállítás megtekintése maga is valamiféle kutatás legyen: a látogató belemerülhet a szövegtengerbe. De nem akarjuk magára hagyni. A kiállításhoz készített leporellóban rövid összefoglalókon keresztül erős értelmezéseket is adunk a témáról.

kép | [Kassák Múzeum](#)